

Nekdanja Mlinarjeva, sedaj Tabernikova hiša na Zalem Logu

Vincencij Demšar

Mlinarjevo hišo na Zalem Logu sem na kratko omenil že v četrtem zborniku Železne niti,¹ tokrat pa bi želel malo podrobneje predstaviti hišno in obrtno zgodovino te za kraj pomembne hiše. Zanimivo, da mlini v soriškem uradu, kamor je spadal tudi Zali Log, niso omenjeni ne v urbarju iz leta 1501² ne iz leta 1560³. Prve podatke o prebivalcih Mlinarjeve hiše – mlina najdemo v t. i. popisu duš iz leta 1830.⁴ Vsaka hiša ima v tem popisu svoje ime. Latinsko jo je pisec poimenoval kar kot Mola s hišno številko Zali Log 18.



Nekdanji mlin
na Zalem Logu.

Prebivalci

Prve podatke o ljudeh, ki so živeli tedaj pri Mlinari, dobimo iz zbirke sodnih zapuščinskih listin, ki jih hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki.⁵ Prvi gospodar, ki ga tu srečamo, je Lorenz Frölich, recte (pravilno) Ambružič. Kajžo (tretjinsko hubo) skupaj z mlinom je dobil z izročilom 11. decembra 1787. Iz poročnega pisma 29. 10. 1800 in zadolžnice za 400 gold., vpisane v glavno knjigo, izveemo, da se je poročil z Mino, rojeno Biček (Witscheg). V tem zakonu sta bila rojena Neža (okoli leta 1800) in Andrej (okoli leta 1804). Kdaj je mati umrla, zaenkrat ni podatka, zagotovo pa pred letom 1812, ko je isti gospodar že z drugo ženo Nežo Ferjančič imel hči Mico. Gospodar Lorenc je umrl brez izraza poslednje volje 19. 1. 1813.⁶ Sledi za njegovo ženo zaenkrat še niso raziskane. Najstarejši otrok iz prvega zakona, Neža, se je leta 1819 poročila z Lorencem Šmidom in prevzela dom pod dogovorjenimi pogoji, med drugim tudi pod pogojem, da bratu Andreju izplača brez obresti, če se odseli, 80 gold., če ostane doma, pa ga oskrbuje z vsem potrebnim. Zanimivo, da hči Mica iz drugega zakona ni nič omenjena kot dedič. Pač pa je prevzemnica dolžna mačehi plačati inventurne stroške v višini 30 gold.⁷ Celoten zapis in zadolžnico so v knjigo zapisnikov vpisali šele 1. marca 1827. Mlada gospodinja Neža Šmid je 11. januarja 1827 izročila posest svojemu možu in 1. februarja 1827 umrla. Zapustila je dve hčerki: Jero, staro sedem let, in Nežo, staro dve leti. Pogrebni stroški in maše so stali 10 gold. Vdovec Lorenc se je obvezal za vsako hčerko izplačati ob polnoletnosti oz. ob spremembi stanu 50 gold. Gospodar se je drugič poročil, verjetno še isto leto, z Ano Čemažar, rojeno leta 1798 v Novakih 36.⁸ V drugem zakonu so bili rojeni trije otroci: sin Andrej leta 1828, sin Peter 1831. leta. Za hči Elizabeto podatka, kdaj je bila rojena, v teh dokumentih ni.

Septembra 1840 je gospodar Lorenc umrl. Skrbnika treh mladoletnih sta postala Ana in Mihael Šmid. Po prisojilu 27. oktobra 1840 dvanajstletnemu Andreju sta skrbnika že 19. februarja 1841 prosila, da

se kot lastnik v zemljiško knjigo vpiše Andrej.⁹ V enakem popisu duš leta 1883¹⁰ je ime hiše še vedno Mlinar. Ima še vedno številko Zali Log 18. Gospodar je še vedno prej omenjeni Andrej, ki se je leta 1864 poročil z Mino Zupanc iz župnije Sv. Lenart. Rojena je bila leta 1843. V zakonu se jim je rodilo devet otrok, tri deklice in šest fantov, od tega enkrat dvojčka. Najstarejši Gašpar, rojen leta 1866, je nasledil očeta po prisodnem pismu leta 1892. Ob izročitvi so zapisali omejitev: prepoved odsojitve v korist Mici Šmid, Zali Log 18. Vendar so ji te pravice pristajale le do 16. 11. 1898.¹¹ Umrl je leta 1924 in zapustil dom bratu Jerneju, rojenemu leta 1867, ki se je leta 1906 oženil z Marijo Derlink, Žagarjevo, iz Osojnika. Sprva sta stanovala pri sosedu, pri Osenk, Zali Log 17, leta 1925 pa sta se preselila k Mlinari.

Jerneju in Mini se je rodilo devet otrok, prvi trije dečki, šest pa deklic. Preživela sta le prva dva fanta in zadnji dve dekleti, vmes je umrlo pet otrok v starosti od nekaj mesecev do treh let. Oče Jernej je bil vpoklican v vojsko 2. junija 1915. Sicer pa si najprej sledijo Janez (1869–1890) ter Jakob in Ana, ki sta bila dvojčka, rojena leta 1873. Prvi je umrl leta 1883, pa tudi Ana je umrla mlada, stara 24 let. Leta 1875 je bila rojena deklica, ki je živela le nekaj minut in je bila krščena v sili. Umrla je zaradi šibkosti. Terezija, rojena 1877, je umrla zaradi ošpic (Masse) leta 1879. Urban, rojen leta 1881, je bil po poklicu žagar in se je oženil z Javhovo edinko iz Martinj Vrha, Marijo Vidmar, leta 1911 in gostoval doma pri Mlinari. Po desetih mesecih zakona se jima je rodil sin Francišek. Umrl je leta 1914 zaradi želodčne tuberkuloze,¹³ star dve leti in pol. Naslednje leto, leta 1915, je umrl zaradi tuberkuloze v dušniku še 34-letni oče Urban.¹⁴ Vdova Marija je sicer imela izgovorjeno po zapuščini od 1. aprila 1925 stanovanje pri Osenk, Zali Log 17.¹⁵ Še pred drugo svetovno vojno se je vrnila nazaj v Martinj Vrh, v Smolevo, kjer je umrla leta 1948, stara 60 let.

Gašper Šmid, samski gospodar pri Mlinari, je še za življenja, nekaj mesecev pred smrtjo, leta 1924 zapustil Mlinarjevo domačijo bratu Jerneju, ki je gostoval z družino pri sosedu, pri Osenk. Tako se je Jer-

nejeva družina preselila od Osenka k Mlinari. Jernej je bil med prvo svetovno vojno hišar in cerkvenik.¹⁶ Jernejevi otroci so bili rojeni pri Osenk, Zali Log 17, preden so se preselili k Mlinari. Drugače pa je bilo med prvo svetovno vojno s hčerko Antonijo, ki je bila rojena in je po treh letih umrla zaradi jetike¹⁷ v Osojniku, na rojstnem domu svoje matere. Najstarejši, Andrej, rojen leta 1906, se je poročil leta 1933 s Frančiško Tušek, Ceferinovo, iz Smoleve, Martinj Vrh 52. Drugorojenec, Janez, rojen leta 1908, se je poročil leta 1936 s Frančiško Barbarini iz Spodnje Sorice 9. Ljudmila, rojena leta 1919, se je leta 1943 poročila z Valentinom Gasarjem iz Zabrda in živel na Zalem Logu. Zadnja hči, Pavla, rojena leta 1921, se je poročila z Janezom Dolencem v Železnike.

Posest in lastništvo

Mlinarjeva domačija z urbarialno številko 1459 je obsegala mlin, žago in tretjinsko hubo,¹⁸ podložno loškemu gospostvu. Glede na to, da ima tekočo staro urbarialno številko tako kot druge podložne kmetije, je mogoče sklepati, da je tam mlin že več stoletij. To delno potrjuje tudi zapis o mlinu iz vodne knjige iz leta 1894, ki pravi, da je bil "zgrajen na lastnem zemljišču že pred dolgo časa" (vor länger Zeit).¹⁹

V stari zemljiški knjigi je celotna posest vpisana v katastrski občini Zali Log na stavbiščni parceli štev. 49, vložek 31, s hišno številko Zali Log 18.²⁰ Prvi znani lastnik po tej evidenci je Lorenc Frölich, pravilno Ambružič. Ta je z izročilom prejel posest



Vhod v mlin in zavetnik mlinarjev sv. Miklavž.

11. 12. 1787. Poročil se je z Mino Biček 29. oktobra 1800. Nevesta je prinesla k hiši bogato doto: 250 gold., kravo, dve svinji, koštruna, skrinjo s posteljino in štiri mernike žita. On pa je za ženo izstavil zadolžnico za 400 gold.²¹ To kaže, da je bila hiša sorazmerno premožna. Po njegovi smrti 19. januarja 1813 so 4. februarja istega leta naredili inventarni popis. Celotna posest je bila ocenjena na 449 frankov. Ker je bila obravnava o njegovi zapuščini šele leta 1819, so francoske franke preračunali v goldinarje, tj. 173 gold. Dolgov (die liegende Pasiva) je bilo 479 frankov, kar je 185 gold. Ko k temu prištejemo še 31 gold. za inventarni popis, je dolga kar 46 gold. V zbirki listin ni inventarnega popisa, saj so tudi celoten vpis naredili šele leta 1827, ko je umrla 27 let stara lastnica Neža Šmid.

Neža se je poročila pri 19 letih z Lorencem Šmidom. Pri 27 letih je umrla, posest pa je podedoval mož Lorenc. Sodišče je verjelo vdovcu Šmidu, ki je izjavil, da je vrednost celega premoženja (tretjine hube, mlina in žage) 300 gold., posebej še, ko so to primerjali z inventarnim popisom iz leta 1813. V pasivo je vštél zadolžnico za 80 gold. za brata pokoj-

ne Neže, Andreja Ambružiča, 134 gold., ki jih je prinesel Lorenc Šmid kot zaženo in doto, ter 10 gold. pogrebnih stroškov ter stroškov za maše. Skupno to znese 304 gold. Minusa je tako le 4 gold. Po sodni obravnavi so Lorencu Šmidu prisodili celotno posest z obveznostjo vpisa zadožnice v zemljiško knjigo za vsakega otroka, Jero in Nežo, po 50 gold. po njuni polnoletnosti ali spremembi stanu kot materin dedni delež. Po desetih letih, leta 1837, je bila zadolžnica izbrisana.²²

Po smrti Lorenca Šmida leta 1840 so naredili sodni inventarni zapisnik, ki pa ni ohranjen kot samostojen zapis. Celotno premoženje so ocenili na 449 gold. in 9 kr.,²³ pasive pa je bilo 415 gold. in 45 kr. Pozitivno stanje je tako 33 gold. in 24 kr. Slednje so razdelil v enakih deležih na tri mladoletne otroke, zato so vpisali (intabulirali) zadolžnico za brata Petra in sestro Elizabeto, za vsakega po 11 gold. in 8 kr. Najstarejšemu Andreju Šmidu pa so to vsoto prišteli v celotno posest, ki jo je kot mladoleten prevzel leta 1841. Njegova skrbnika sta postala Ana in Mihael Šmid. V kakšni sorodstveni zvezi sta bila skrbnika z mladim gospodarjem, ni povedano. Ana je bila tudi mati mladoletnega Andreja. Je bil Miha Andrejev očim?²⁴

Za prvo polovico druge polovice 19. stoletja nimamo ohranjenih listin, zato lahko upoštevamo samo vpise v glavno zemljiško knjigo. Tu lahko zasledimo, da je sodišče po sklepu z 8. aprila 1864 zapisalo Petru Šmidu 20 gold. za zagotovilo materne odpravnine in Ani Šmid, rojeni Čufer, za zagotavljanje stanovanja in preživetja 100 gold. Prav tako pa je v istem času po poročni pogodbi 2. junija 1864 vpisano na premoženje 400 gold. zaženo in 200 gold. moževe protinaložbe.²⁵ Leta 1892 je postal lastnik Mlinarjeve posesti Gašper Šmid in leta 1924 Jernej Šmid. Zaradi vpisanih dolgov na nepremičnino te hiše je bil 27. oktobra 1939 naročen dražbeni narok. Glavni upnik je bila Okrajna hranilnica in posojilnica v Škofji Loki, ki je 4. novembra 1939 z domikom²⁶ za ceno 40.000 din večji del lastnine še z istim dnom izročila Antonu Rantu, Žbontarju, iz Davče, del posesti pa je kupil Južen, Matevž Florjan-



Vhod v stanovanjski del iz leta 1855.

čič, z Zalega Loga. Ker so Nemci v zadnji ofenzivi 24. marca 1945 ubili lastnika Antona Ranta, je sodišče leta 1947 prisodilo njegovo zapuščino njegovi vdovi Jožefi Rant, rojeni Koder, in njunim petim otrokom. Za nedoletni Julko in Verico Rant je postal skrbnik Ivan Žbontar, Grogur, z Zalega Loga. Po desetih letih, leta 1957, je bil sprejet dodaten sklep sodišča, po katerem je vpisana v zemljiško knjigo mati Jožefa Rant. 30 let kasneje je postala lastnica tega njena hči Marija Rant, poročena Tabernik, in odtlej je ime hiše Pr Tabernik.

Tehnični opis mlina in žage

Po vpisih v zemljiško knjigo sredi 19. stoletja vemo, da sta spadala k hiši poleg mlina še žaga in nekaj zemljišča. Več podrobnosti izvemo iz t. i. vodne knjige. Jez na Sori nad vasjo Zali Log pod Ovinkarjem in raka (prepreka) pod vasjo Zali Log sta hkrati služila za dva mlina; najprej za Osenkovega, kasneje imenovanega Strojcevov jez, in Mlinarjevega. Skupna last obeh hiš ni bil samo jez, temveč tudi vodni kanal, vsak je imel polovično lastništvo. Razlika med obema mlinoma je bila v tem, da je Osenkov mlin imel le dve mlinski kolesi, Mlinarjev pa tri. Osenkov je bil lesen, Mlinarjev pa trdno zidan. Iz slednjega je moč sklepati, da je Mlinarjev bistveno starejši, pa tudi samo ime kaže na njegovo stoletno delovanje. Leta 1901 je postala po nakupu lastnica Osenkovega mlina Strojevka, Frančiška Demšar.²⁷

Leta 1894 so natančno popisali in izrisali vse vodne pogone, med drugim tudi Mlinarjevo žago in mlin. Iz tega povzemam podatke, da je bil jez za mlinom kamnit, dolg 31,5 metra. Zapornica na levem bregu Sore na jezu je bila široka 3 metre. Do Osenkovega mlina je bilo 78 metrov rake, vkopane v zemljo. Mlina sta koristila še potok Prugarca, ki priteče z leve strani skozi vas. Mlinarjeva hiša je zidana, velika v tlorisu 22 x 7 metrov. Mlin je segal v pritličju oz. kleti po celi širini in dolžini okoli 16 metrov. Imel je tri lesena lopatasta kolesa: dva za

mletje in enega za stope. Vsako kolo je bilo veliko 2,5 metra.

V vrsti žag višje ob Sori nad Zalem Logom je bila prva t. i. Mlinarjeva žaga. Iz že omenjene vodne knjige s konca 19. stoletja izvemo, da je bilo zemljišče prvotno občinsko. Lesen jez je naredil mlinar Šmid z Zalega Loga. Leseno kolo je poganjalo enolistno žago. Stavba je bila lesena, le stanovanje za žagarja je bilo zidano.²⁸ Tako kot vsi vodni objekti je tudi ta žaga imela točno fiksirano odmerjene dimenzije na fiksiranih točkah v ustrezni oddaljenosti od objekta. Razlika z drugimi vodnimi objekti je za Mlinarjevo žago in mlin v tem, da sta oba popisana in z določenimi mejniki in pisnimi dokumenti urejena že leta 1859, kar spremni zapis iz leta 1894 tudi izrecno omenja.²⁹ Še nekaj je za zgodovino te žage v tem zapisu izredno pomembno. Spremni dokument pravi: "Leseni jez je zgradil posestnik žage in stoji na bregu občinskega zemljišča. Obveznost posestnika te žage je kmetom (Grudtbesitzern) z Zalega loga za hišne potrebe proti določenemu plačilu razžagati hlode (Sageklotzl). Listine o tem pa ni."³⁰



Del mlina je še vedno pripravljen mleti.

Pripoved Tabernikove Mici o mlinu

Ker je Tabernikova Mici na Zalem Logu verjetno ena redkih, če ne edina daleč naokoli, ki je opravljala vse vrste del v mlinu in ima pri 80 letih odličen spomin, jo je bilo vredno povprašati, kako je bilo z njihovim mlinom takoj po drugi svetovni vojni.³¹

Potem ko so na Žbontu v Davči pogoreli v zadnji nemški ofenzivi 23. marca 1945, se je družina najprej ustavila pri Podrovtarju, nato pri Pavl na Zalem Logu in končno v pred vojno kupljeni hiši, Zali Log 18. S seboj so prignali samo še eno kravo, vso drugo živino so odgnali Nemci pred požigom. Konja so dobili kot pogorelci iz vojaške rezerve kot nekateri drugi, ki so imeli požgane domove. Kupili so še eno kravo, tako da so imeli na novem domu v hlevu dve. Ker je bilo treba obnavljati dom na Žbontu, se je družina razdelila: Starejša dva sinova in hči so se vrnili na požgani dom, kjer so obnavljali, mati in mlajši hčeri pa so bili na Zalem Logu. Mati je pekla in opravljala še druga dela za potrebe Žbonta. V hiši je bilo veliko dotrajanega, zato so marsikaj morali obnoviti.



Mlinarjevi so imeli tudi živino v lepem hlevu.

Ker so na Žbontu že pred vojno imeli svoj mlin, je bilo toliko lažje v novem domu opravljati mlinarsko dejavnost. Tedaj so domačini in okoliški kmetje, tudi iz Martinj Vrha, še sejali veliko žita doma, zato je bilo dosti dela. Posebno veliko so mleli koruzo v letih takoj po vojni. Včasih je bilo toliko dela, da je bilo treba čakati tudi po cel teden, da so prišle stranke na vrsto. Sprva je večinoma mlel njen stari oče z Žbonta, Martin Rant; sicer so sodelovali vsi. Mlin je imel dovolj vode, da je gnala tri kolesa hkrati, beli in črni kamen ter dve stopi. Sam prostor mlina je sorazmerno velik, saj je dolg okoli 15 metrov in širok 6,5 metra. Strop je obokan v višino okoli 3,5 metra. Iz veže hiše vodijo lepo zavite lesene stopnice navzdol v mlin. Sicer pa ni bilo vedno treba hoditi iz hiše in vsipati žito v t. i. grot, od koder je letelo na kamen, saj je bila v hiši pod klopjo pri peči posebna odprtina v velikosti okoli 30 x 30 centimetrov, skozi katero so lahko direktno iz hiše vsipali žito. Sedaj je ta odprtina zazidana.

V mlin so nosili ali vozili v mehovich ali vrečah. V veži so jih stehali. Ta tehtnica je sedaj na Žbontu. Vreče so imele tudi po 70 kilogramov, ki jih je bilo ženskim rokam res težko odnesti po stopnicah navzdol. Žita niso dodatno sušili, pač pa proso, ki je moralo biti za stopati dobro suho. Ječmen so v času stopanja morali na okoli dve uri močiti z vodo. Od dostavljenega žita so po mlinarski navadi vzeli merico, tj. 10 odstotkov. Otrobe, lušine od belega kamna, so prav tako vrnili lastnikom. V poprečju je največ časa mlel črni kamen, manj pa beli. Beli kamen je bil tudi dejansko bel, črni kamen pa je bil siv. Ko je zmanjkalo žita na kamnu, je bilo treba mletje takoj ustaviti, ker bi sicer trenje dveh kamnov uničilo testuro, naklepanost kamnov. Sicer je bilo na vsake toliko časa kamne treba naklepati, poskrbeti za primerno grobost. Obrabljeni kamen so dvignili iz vodoravnega ležišča s posebno napravo, ki je še ohranjena v hlevu, in ga s kladivom naklepali. Pripovedovalki je večkrat pri tem delu pomagal tudi stari oče Martin z Žbonta, ki je bil tega dela že navašen od doma. Poplav v tistem času ni bilo in tudi drugih večjih okvar ni bilo. Težave so bile edino pozimi,

če je zmrzovalo, pa še to samo, če so kolesa stala. Ko so stoječa mlinska kolesa, visoka čez dva metra, zaledenela, jih je rešila ledenega oklepa s sekiro. S to je obtolkla in odtesala led stran.

Leta 1946 je bila pri Mlinari bolj malo, ker je morala kuhati za delavce na Žbontu pri obnovi domačije. Ko so končali glavna dela na Žbontu jeseni 1946, pa se je vrnil na Žbont stari oče. Potem pa je spet več mlela pri Mlinari. Stalno pa je pri Mlinari ostala, potem ko se je novembra 1948 poročila z Janezom Tabernikom. Še bi mlela, če jih na občini Zali Log ne bi prepričali, da so dovolili brezplačno predelavo mlina v elektrarno za potrebe Zalega Loga.

Na Zalem Logu so prvo elektriko dobili iz Strojevcovega mlina, ki je bil nacionaliziran takoj po vojni in prvi predelan v elektrarno.

Občina je odstranila vsa tri kolesa zunaj, dvignila dotok vode, tako da se je voda zbirala v večji stolpast zbiralnik, spodaj pa montirala turbino. V notranjosti mlina pa so odstranili oba para kamnov in stope. Kam so dali mlinske kamne, ne ve. Mogoče so zabetonirani v tleh mlina. Brez mlina pa vendar hiša ni ostala. Brata Tone in Stane Rant sta po izgradnji elektrarne preselila Žbontarski mlin iz Žbontarskega Rovta v prejšnje prostore mlina. Ta mlin je zgradil Žbontar leta 1932 z belim in črnim kamnom. Tak komplet so prav tako preselili in postavili v neposredno bližino elektrarne. Pogon pa je bil vezan na elektrarno, na vodoravno turbinsko os. S te osi, na kateri je bilo leseno kolo, je bil prenos z gurno na kolo vertikalne osi mlinjskih kamnov zgoraj. Tako so lahko mleli še ves čas obratovanja elektrarne. Le stop ni bilo. Ko pa je na Zali Log prišla državna elektrika okoli leta 1956, je obstala elektrarna in z njo tudi mlin, ker je bil pogon mlina vezan nanjo. Elektrarna je obratovala kakih pet let ali malo več. Težko je bilo v tistem času v stavbi sploh, ker je elektrarna povzročala v celoti velik hrup. Žbontarska dva para mlinskih kamnov z vso opremo je še danes moč videti na licu mesta v tem mlinu. Turbino elektrarne so prodali nekam na Gorenjsko, natančno kam, se ne ve. Mici Tabernik je potem, ko ni več mlela, začela klekljati in živela tudi

od moževe plače. Delo v mlinu je bilo kar naporno, zato se je toliko bolj veselila vsako leto Miklavževega dne 6. decembra, ko je mlin stal zaradi mlinarskega zavetnika sv. Miklavža, priprošnjika na vodah in gorah. Hudo pa je bilo leta 1996, ko je narasla Sora zalila spodnje prostore nekdanjega mlina do višine dveh metrov. Kljub temu je vesela, da ima na vzhodni fasadi visoko v zatrepu v niši skoraj meter visok kip sv. Miklavža. Na mnoga prigovarjanja ga pred več leti ni hotela prodati vsiljivim kupcem, temveč je pred nekaj leti z ureditvijo fasade lepo obnovila tudi leseni kip zavetnika.

Arhivski viri za čas po drugi svetovni vojni

Pred okoli 20 leti sem našel pri urejanju župnijskega arhiva župnije Zali Log na podstrešju župnišča na Zalem Logu par listov – zapisov o delovanju elektrarne na Zalem Logu. Prvi dokument, nedatiran, je račun za februar, ki navaja število in moč 16 žarnic v delavnici, trgovini, pisarni, šoli in ekonomiji. Leta 1950 je že omenjeno Elektropodjetje KLO Zali Log, ki ni plačalo nekih računov Kmetijski zadrugi Češnjica. Turbina je gnala dinamo preko usnjenih jermenov, ki jih je poleti 1951 popravljal sedlar Štefan Zupanc iz Železnikov. Naslednje leto so kupili klinaste jermene v Savi v Kranju za 17.170 din. Ohranjen pa je tudi blagajniška knjiga tega podjetja za leta 1952 do 1956.³²

Iz arhiva občine Zali Log pa izvemo, da je bil do likvidacije ekonomije leta 1952 Franc Mohorič upravitelj zadružne ekonomije Zali Log hkrati honorarno tudi upravitelj Elektropodjetja Zali Log. Za njim je postal z inventurnim zapisnikom nov upravitelj Elektropodjetja Zali Log Janez Tabernik.³³ Iz seznama lastnikov privatnih elektrarn v občini Zali Log poleti 1952 vidimo, da je bila cena električne energije uradno določena. Iz tega dokumenta je tudi jasno razvidno, da Strojčeva elektrarna leta 1952 ni več obstajala.³⁴ Ali so Strojčevcovo dinamo in turbino predstavili v novo elektrarno pri Mlinari? Zaenkrat

o tem ni odgovora. Očitno pa so v občini Zali Log želeli močnejšo turbino, saj jih je Lesno industrijsko podjetje Kranj 22. 6. 1951 spraševalo, ali so res prejeli odločbo, s katero naj bi dobili na Zalem Logu turbino iz med vojno pogorele Hajnriharjeve žage na Češnjici.³⁵ Že zgodaj pa so si prizadevali za boljšo državno elektriko. Leta 1953 so plačali že več samopriskpevka za elektrifikacijo, pripravili drogove in izkopali jame.³⁶

Kaj pa Mlinarjeva žaga, o kateri danes ni več sledu? Do druge svetovne vojne je na njej žagal in stanoval z družino domači sin Janko Šmid. Družina se je po odhodu jugoslovanske vojske leta 1942 preselila v kasarno na Zali Log. Lastnik žage je bil Matevž Florjančič, Južna, z Zalega Loga. Po vojni sta

delovali v glavnem samo še Strojčevca žaga med Zalim Logom in Podroštom ter Tajnetova žaga Pod Osojnikom. Strojčevcova žaga je okrajna zaplembna komisija v Škofji Loki zaplenila in jo dala v najem Lesnoproductivni zadrugi Češnjica.³⁷

Danes ni več sledu o nekdanji Mlinarjevi žagi, skoraj nič o Strojčevci. Od Grogurjeve pri Šurku je viden del zapornic. Tajnetovo Pod Osojnikom je močno poškodovala poplava septembra 2007 in poleti 2009 so jo porušili do konca. Ostal je samo še jez in hišica za žagarja. Vodno silo Sore je na Zalem Logu koristno izkoriščalo in preprečevalo poplave sedem gospodarjev: Južen, Tajne, Urbanic, Osenk, Mlinar, Strojčevc in Grogur. Zgodovina bi bila še vedno lahko učiteljica življenja!



Na tem mestu, v Vengerlu, je stala nekdanja Mlinarjeva žaga.

Opombe:

- ¹ Demšar, Vincencij: *Stavbe in njih lastniki po urbarjih in zemljiških knjigah v katastrski občini Zali Log do druge svetovne vojne*. Zbornik Selške doline Železne niti, 4, 2007 (ur. Primož Pegam). Železniki: Muzejsko društvo Železniki, 2007, str. 249.
- ² Blaznik, Pavle: *Urbarji freisinske škofije*. Viri za zgodovino Slovencev, knj. 4, Srednjeveški urbarji za Slovenijo, zv. 4. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani, 1963.

- ³ Kos, Franc: *Doneski k zgodovini Škofje Loke in njenega okraja*. Ljubljana: Matica Slovenska, 1894. Kos je tu objavil urbar iz leta 1560 in mlin v sorškem uradu ni omenjen.
- ⁴ Župnijski arhiv župnije Zali Log hranijo v Župnijskem uradu Železniki (v nadaljevanju ŽA Zali Log). *Catalogus parochiae* B. M. V in Salog.
- ⁵ Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki. Starejša zemljiška knjiga (v nadaljevanju ZAL Starejša Z. knj., Škofja Loka), Glavna knjiga 8, str. 122–123 in pripadajoče zbirke listin.
- ⁶ ZAL, Starejša Z. Knj., Škofja Loka, Band 49, list 30.
- ⁷ Denarno enoto goldinar krajšam z gold.
- ⁸ ŽA Zali Log, Župnijska knjiga Matere Božje vnebovzetja na Zalem Logu 1883 (v nadaljevanju ŽA Zali Log, Župnijska knjiga 1883), str. 35.
- ⁹ ZAL Škofja Loka, Starejša Z. knj., zbirka listin Thom H, str. 16.
- ¹⁰ ŽA Zali log, Župnijska knjiga 1883, str. 35.
- ¹¹ Okrajno sodišče Škofja Loka, Zemljiška knjiga, K. o. Zali Log, Zemljiškoknjižni vložek (v nadaljevanju Sodišče, ZKV) 31.
- ¹² Upravna enota Škofja Loka, Mrliška matična knjiga Zali Log 1853–1934, leto 1879.
- ¹³ Isto kot 12, leto 1914.
- ¹⁴ Isto kot 12, leto 1915.
- ¹⁵ ŽA Zali Log, Status animarum (1912), str. 354.
- ¹⁶ Isto kot 14.
- ¹⁷ Isto kot 12, leto 1918.
- ¹⁸ ZAL Škofja Loka, Starejša Z. Knj., zbirka listin Band 49, str. 31.
- ¹⁹ ZAL Škofja Loka, Okrajno glavarstvo Škofja Loka, Vodna Knjiga (v nadaljevanju ZAL, Vodna knjiga), tekoča števil. 212.
- ²⁰ ZAL Škofja Loka, Starejša Z. Knj., Glavna knjiga 8, str. 117–118.
- ²¹ ZAL Škofja Loka, Starejša Z. Knj. Zbirka listin, Thom 16, str. 129–130, 29. 10. 1800.
- ²² ZAL Škofja Loka, Starejša Z. Knj., Glavna knjiga 8, str. 118.
- ²³ Denarno enoto krajcar krajšam s kr. in je 60-ti del goldinarja.
- ²⁴ Isto kot opomba 8.
- ²⁵ Isto kot opomba 13.
- ²⁶ Sodišče ZKV 45,147 in zbirka listin, leto 1947.
- ²⁷ Sodišče, ZKV 30.
- ²⁸ ZAL, Vodna knjiga, tek. števil. 210.
- ²⁹ Isto kot 28.
- ³⁰ Isto kot 28.
- ³¹ Zapis pogovora 9. julija 2009 med piscem članka in Marijo Tabernik, rojeno Rant leta 1928 na Žbontu v Davči, sedaj Zali Log 8.
- ³² ŽA Zali Log, Spisi, razno.
- ³³ ZAL, Škofja Loka, ObLO Zali Log, fasc. 2, spisi 1953, 1. 10. 1953.
- ³⁴ ZAL Škofja Loka, KLO (Krajevni ljudski odbor), škatla 3, spisi 1952, 6. junij 1952.
- ³⁵ ZAL Škofja Loka, KLO Zali Log, škatla 3, spisi 1952.
- ³⁶ ZAL Škofja Loka, ObLO Zali Log, škatla 2, spisi 1953, števil. 359.
- ³⁷ ZAL Škofja Loka, KLO Zali Log, škatla 3, spisi 1952, števil. 1-96.

Popravek

V zadnji, 6. številki Železnih niti na strani 139 je nastala neljuba napaka pri opisu sorodstvenih vezi Ilčevih iz Selc.

Opisani prof. Vilim Demšar je sin Blaža Demšarja. Njegov stric – očetov brat Anton – restavrator, je bil oče treh otrok: Cirile – violinistke, Metode, por. Uršič – predsednice galeristov Slovenije, in pokojnega Toneta Demšarja – znanega slovenskega kiparja. Torej so ti trije prof. Vilimu Demšarju bratrance, in ne, kakor je bilo navedeno v Železnih nitih št. 6.

Za nastalo napako se vsem prizadetim lepo opravičujem!

Jože Dolenc